

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Eer uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land dat de Here, uw God, u geven zal (Ex 20:12).

‘Eer uw vader en uw moeder’: zo klinkt het vijfde gebod in de Statenvertaling. Gewichtig en ernstig. Woorden waarin Gods wil en bedoeling met mensen naar ons toekomt. Tijdens een predikantenontmoeting vertelde een collega dat het lezen van de 10 geboden voor hem te confronterend is gebleven. De relatie met zijn vader was op z’n zachtst gezegd complex geweest. Liefde had hij van hem niet ontvangen, en de herinneringen aan zijn jeugd waren beperkt gebleven tot zijn vaders harde hand. ‘Ik krimp gewoon ineen’, vertelde hij, ‘wanneer ik aankom bij het vijfde gebod’. Hij kon het niet over zijn lippen krijgen. Na al die jaren was het onvoldoende gesleten; de pijn was nog te scherp, te rauw.

We herkennen allemaal wel dat de relatie met onze ouders en de opvoeding die we gekregen hebben vormend zijn geweest voor wie wij vandaag zijn als mensen. Vorige week dachten we samen na over de liefde tussen echtgenoten. En vandaag gaat het over ouders en kinderen. En ook dit is een gevoelig en kwetsbaar thema. Voordat we gaan kijken naar het vijfde gebod en wat Paulus ons daarover aanreikt, wil ik als opstapje twee citaten met u delen van de Nederlandse pedagoog Jan Ligthart (1859-1916).

De hele opvoeding is een kwestie van liefde, geduld en wijsheid. En de laatste twee groeien waar de eerste heerst.

Het scheldwoord, dat we in zijn jeugd als opvoedmiddel een kind naar het hoofd werpen, hoort hij nog in zijn grijsheid.

Het is misschien wel de belangrijkste taak die wij als mensen kunnen ontvangen: om vader en moeder te zijn, om geïnspireerd door Gods woorden kinderen op te voeden tot verantwoordelijke mensen. Liefde, geduld en wijsheid: alle drie zijn ze nodig in de opvoeding van kinderen. Maar er gaat ook veel mis tussen ouders en kinderen. De verhalen die we kennen van kinderen en jongeren die uit huis geplaatst moeten worden zijn vol van gebrokenheid en pijn. Het zijn verhalen die laten zien hoe kwetsbaar die relatie is.

Er kunnen verschillende redenen zijn waarom de woorden van het vijfde gebod zoveel bij ons losmaken. Er is het stille verdriet van mensen die om wat voor reden dan ook geen kinderen hebben gekregen, maar bij wie wel het verlangen leefde om vader of moeder te mogen zijn. Er is het verdriet van mensen die hun kind al op jonge leeftijd verloren hebben. De kans om je kind te zien oproeien, om de waarden en de wijsheid door te geven die je van je eigen ouders hebt meegekregen... het is een pijn waar je mee leert leven, maar die in wezen nooit echt overgaat. Er is ook het verdriet van mensen om een vader of moeder die niet aanwezig was en die hen niet de geborgenheid konden geven die ze zo nodig hadden. En dan het verdriet en de pijn om de wonden die een hardhandige en liefdeloze opvoeding met zich meebrachten. Als je opgegroeid bent in een gezin waar het onveilig was, omdat een ouder of opvoeder zijn macht misbruikte... dan is het helemaal niet vreemd dat de woorden

van het vijfde gebod je diep kunnen raken, en je zelfs tot de conclusie kunt komen dat je met dit gebod niets meer kunt. Dat is een heel begrijpelijke reactie.

En toch... juist wanneer wij worstelen met Gods geboden, juist wanneer je denkt: God, Uw geboden zijn te groot voor mij, dit gaat ver boven mijn kunnen uit... juist dan is het goed voor ons om te blijven luisteren naar Gods woorden. Want ten diepste zijn de tien geboden woorden van bevrijding, woorden die je in de vrijheid zetten om God en de ander lief te hebben. Al in die allereerste zin van Exodus 20 proef je hoe God naar mensen omziet: 'Ik ben de Heer, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij, heeft bevrijd' (Ex 20:1).

'Ik ben de Heer, uw God': Ik ben die er zijn zal – zo is de naam van God! De Enige staat aan het begin van elk mensenleven. Hij ademt ons het leven in. En het is zijn bedoeling dat wij opgroeien tot mensen die in staat zijn om liefde te geven en te ontvangen, om elkaar te behoeden en te bewaren. Hij is de God die omzag naar de Israëlieten toen zij in Egypte onderdrukt werden. Als een goede vader is Hij hen nabij geweest. Hij had oog voor hun verdriet en hoorde hun geroep om hulp. Diezelfde God die hen bevrijdde uit Egypte, heeft hen in zijn liefde leefregels gegeven voor een goed en gezegend leven. En zo kijkt God ook naar ons. Het is zijn wil en bedoeling om ook ons in de vrijheid te zetten. Hij wil dat wij vrij van dwang, van angst, boosheid en jaloezie zullen leven voor zijn aangezicht.

Als we nu kijken naar het vijfde gebod, dan valt op dat het vijfde gebod functioneert als een scharnier tussen de eerste vier geboden die gaan over het liefhebben van God, en de geboden die gaan over de naastenliefde. Want precies in het midden van de decaloog staat het gebod dat gaat over ouders en kinderen. Je ziet het vaak nog op geboortekaartjes, het besef dat kinderen een geschenk zijn uit Gods hand: 'Jij bent door God aan ons gegeven, in liefde aan ons toevertrouwd'. Het vijfde gebod drukt uit hoezeer het welzijn van ouders en kinderen God aan het hart gaat. Vaders en moeders, grootouders en opvoeders hebben een ongelofelijk mooie, maar ook verantwoordelijke taak gekregen: om kinderen in liefde groot te brengen en hen leren dat er meer is in het leven dan ons eigen belang. Dat God ons op liefde heeft gebouwd. En juist dat perspectief zet ons in de vrijheid: dat je een ander het licht niet ontnemt, dat je leert om lief te hebben en trouw te zijn aan elkaar, dat je rechtvaardig om leert gaan met het bezit van een ander, dat je oplet dat je geen woorden gebruikt die een ander neerhalen, dat je dankbaar leert zijn met wat je hebt.

Ouders en opvoeders staan als het ware tussen God en kinderen in. De zorg voor kinderen heeft God in hun handen gelegd. En niet alleen ouders en grootouders, maar ook andere volwassenen op school, in de jeugdbeweging en in de kerk kunnen van onschatbare waarde zijn in het leven van kinderen en jongeren. Ook jou wil God dus gebruiken als een instrument in zijn hand!

Hoe belangrijk ouders en opvoeders zijn komt ook terug in het *Sjema*, de geloofsbelijdenis van Israël. Luister Israël! Met deze woorden spreekt Mozes de Israëlieten toe. Leren luisteren naar Gods woorden: precies dat is de kern van opvoeding. Natuurlijk zijn de regels van ouders ook belangrijk. Als je vader of moeder zegt dat het nu tijd is om te eten of je huiswerk te maken, dan doe je er verstandig aan om te luisteren. Liefhebbende ouders willen een goede toekomst voor hun kinderen,

en zullen je goede raad meegeven. Daarom zegt het Spreukenboek: 'houd vast aan wat je vader je opdraagt, verwerp de lessen van je moeder niet' (Spr 6:20).

Maar in Deuteronomium 6 is er een ander accent. *Shema* betekent niet alleen 'hoor', maar ook 'besef'. De wijsheid van Gods geboden niet alleen horen, maar ze ook tot je door laten dringen. Want pas als het tot ons doordringt waarom God ons deze geboden gegeven heeft, zullen we zijn woorden ook doen. Het Shema laat ook zien dat juist het gezin de plaats is waar je leren mag wat het betekent om kind van God te zijn. Want in vers 6 en 7 lezen we:

Houd de geboden die ik u vandaag opleg steeds in gedachten. Prent ze uw kinderen in en spreek er steeds over, thuis en onderweg, als u naar bed gaat en als u opstaat.

Samen leren luisteren naar de stem van God en de geboden die Hij gegeven heeft; je kinderen meenemen in het verhaal van God en mensen: dat is de diepste kern van de opvoedende taak die vaders en moeders gegeven is. Mozes gebruikt hier het werkwoord 'inprenten' (*šānan*), dat ook wel vertaald kan worden als 'inscherpen', alsook het werkwoord 'spreken' (*dābar*). Zoals Mozes de woorden kerfde in steen, zo moeten de woorden die God ons aanreikt ingeschreven worden in onze gedachten en ons hart. Dag aan dag leven met Gods woorden: ermee opstaan en ermee slapengaan. Die weg mag je samen als gezin gaan. En het is heel begrijpelijk dat je soms met vragen zit, dat er momenten zijn dat je gaat twijfelen aan jezelf. Doe ik het allemaal wel goed? Hoe kan ik de woorden doorgeven als ik zelf nog zoveel leren moet?

Maar het mooie is nu dat je samen leert door gewoon te doen. Ook hierin proef je Gods wijsheid. De Bijbel lezen is echt niet alleen weggelegd voor dominees en Bijbelwetenschappers. Je kunt jezelf erin oefenen. Door elke dag samen de tijd te nemen om te lezen in de Bijbel, door te bidden of te luisteren naar een lied, door er samen over te praten: zo groei je als gezin in Gods liefde en wijsheid. Zo groeit dag na dag het besef dat Gods wil gedaan moet worden en ga je samen de weg van Gods geboden. Het is een roeping, een opdracht die jou gegeven is: om je kinderen en kleinkinderen daarin voor te gaan, om hun te vertellen over Gods koninkrijk.

In zijn brief aan de Efeziërs benadrukt Paulus hoe belangrijk wederkerigheid is in de relatie tussen ouders en kinderen. 'Aanvaard elkaars gezag uit eerbied voor Christus' (Ef 5:21). Vorige week hebben we gezien dat Paulus deze zin heeft geplaatst boven het gedeelte dat begint vanaf Ef 5:22 en dat gaat over de relaties tussen mensen. Zoals echtgenoten geroepen zijn om elkaar lief te hebben en hoog te houden, zo moet het ook zijn tussen ouders en kinderen.

Het is opvallend dat Paulus begint bij de kinderen: 'Kinderen wees gehoorzaam aan je ouders uit ontzag voor de Heer, want zo hoort het' (Ef 6:1). Door heel bewust de kinderen als eerste aan te spreken, laat Paulus aan de volwassenen in de gemeente merken dat ze kinderen serieus moeten nemen, en dat kinderen hun eigen verantwoordelijkheid hebben. Aan de kinderen zegt Paulus: wees gehoorzaam aan je ouders, luister naar hen zoals je naar Christus luistert. Het gaat niet om luisteren omdat je ouders nu eenmaal baas zijn. Het gaat om respect voor je ouders uit ontzag voor de Heer. Paulus citeert hier het vijfde gebod: 'eer je vader en je moeder' (Ef 6:2).

In de Hebreeuwse grondtekst komen we het woord *kāḥod* tegen. In de kern betekenen dat: 'gewicht geven', iets 'zwaarwegend laten zijn'. Je ouders eren gaat dus over veel meer dan enkel gehoorzamen. Het gaat erom dat je hen gewicht geeft, dat je laat merken dat ze belangrijk zijn. Het is een gebod dat van kracht blijft, ook wanneer je volwassen bent. Gewicht geven betekent dat je tijd maakt voor je ouders, ook al heb je het zelf nog zo druk; dat je voor hen zorgt wanneer ze ziek zijn; dat je een luisterend oor biedt wanneer ze verdriet hebben.

Je houden aan het vijfde gebod is slechts mogelijk als er wederzijds respect is, wederzijdse liefde. Daarom richt Paulus zich vervolgens op de vaders: 'vaders, maak uw kinderen niet verbitterd, maar vorm en vermaan hen bij het opvoeden zoals de Heer dat wil' (Ef 6:4). In Kol 3:21 voegt Paulus daar nog aan toe: 'terg uw kinderen niet opdat ze niet moedeloos worden'. Het wordt vaak aan kinderen gezegd: haal het bloed niet onder de nagels van je ouders vandaan...maar Paulus draait het hier om. Het zijn de vaders - en bij uitbreiding natuurlijk ook de moeders - die hier worden aangesproken. Het vijfde gebod is niet bedoeld om kinderen onder de duim te houden, of je macht te laten gelden. Wie zo met kinderen omgaat, zal hen dusdanig tergen dat ze beschadigd raken, dat ze moedeloos kunnen worden. Dat kan nooit de bedoeling zijn van ouderschap. Daarom schrijft Paulus hier: 'voedt hen in de discipline en vermaning van de Heer' (Ef 6:4). Denk aan die woorden van het Shema. Kinderen hebben structuur en discipline nodig. Vermaning klinkt wel streng, maar is o zo nodig. Ze moeten leren wat goed en wat kwaad is. Maar doe dat alles 'in de Heer' en in liefde voor het kind dat jou gegeven is.

In de eerste Johannesbrief komen we deze sprekende woorden tegen: 'Liefde laat geen ruimte voor angst; volmaakte liefde sluit angst uit, want angst veronderstelt straf. In iemand die angst kent is de liefde geen werkelijkheid geworden' (1 Joh 4:18). Het tegenovergestelde van liefde is niet de haat, maar de angst. Angst voor de ander, angst om opnieuw gekwetst te worden. Heel vaak staat angst liefhebben in de weg. Maar hoezeer we ook gekwetst worden, en hoeveel butsen we ook hebben opgelopen, met Gods hulp kunnen we met vallen en met opstaan leren om het anders te doen, om opnieuw lief te hebben. Kinderen en ouders zijn geroepen om elkaar lief te hebben en hoog te houden. Die liefde tussen ouders en kinderen verdraagt veel, ze kan veel vergeven, maar zonder wederzijds respect zal de liefde niet kunnen groeien. Liefde heeft het nodig om gevoed en te worden. Zonder zorg zal de liefde verdorren.

Liefde is ook voor ons de weg. Jezus vervulde met zijn liefde de Wet en alles wat er in de profeten staat. God liefhebben met heel je hart, met heel je ziel en heel je verstand en de naaste als jezelf (Matt 22:37-39). Dat is de weg voor kinderen en ouders, broers en zussen, mensen in Christus. Blijf dus in zijn liefde, dan blijft zijn liefde in jou.

Amen.